

Warszawa, dnia 29 września 2021 r.

471/2021/PIP/PK/ZG

**Szanowny Pan
nadinsp. Michał Lendzion
Komendant Wojewódzki Policji
w Krakowie
ul. Mogilska 109
31-571 Kraków**

Szanowny Panie Komendancie,

I. WPROWADZENIE

Helsińska Fundacja Praw Człowieka zwraca się z uprzejmą prośbą o odniesienie się do sytuacji opisanej w artykule „Policjanci z Zakopanego pobili wolontariusza, 18-latkę z Ukrainy?“, opublikowanym na łamach Gazety Wyborczej Zakopane¹. Publikacja odnosi się do przebiegu policyjnej interwencji w maju 2021 r. w Zakopanem.

II. STAN FAKTYCZNY

Jak wynika z doniesień prasowych, 27 maja 2021 r. w godzinach wieczornych 18-letni Dima, wolontariusz fundacji Beneficjum, zbierał pieniądze na rzecz fundacji pod jednym ze sklepów sieci Biedronka w Zakopanem. Policję miał wezwać do niego kierownik sklepu, ze względu na rzekome zaczepianie klientów.

W relacji zamieszczonej w Gazecie Wyborczej Wioletta Czajka, pełnomocniczka fundacji Beneficjum, wskazała, że funkcjonariusze zachowywali się wobec wolontariusza w sposób agresywny, w sposób wulgarny sugerowali mu wyjazd do Ukrainy, a gdy 18-latek zaczął ich nagrywać, mieli mu wyrwać telefon i przy tym złamać mu palec. Policjanci mieli również założyć mu kajdanki i dotkliwie pobić – kopać go m.in. po głowie czy przyciskać kolanem na wysokości szyi, choć wolontariusz się dusił. Następnie wolontariusz miał być zabrany do radiowozu, gdzie – jak wynika z publikacji – usunięto nagrania i zmuszono go do przyjęcia mandatu w wysokości 200 zł za zakłócenie porządku, pod groźbą deportacji. Po uiszczeniu wskazanej kwoty policjanci mieli

¹ P. Starmach, *Policjanci z Zakopanego pobili wolontariusza, 18-latkę z Ukrainy?*, Gazeta Wyborcza Zakopane 29.05.2021 r., <https://zakopane.wyborcza.pl/zakopane/7,179294,27141097,policjanci-z-zakopanego-dotkliwie-pobili-18-latka-z-ukrainy.html> (dostęp: 5.08.2021 r.).

wypuścić 18-latka. Według relacji pracowników fundacji, jeden z funkcjonariuszy miał tłumaczyć taki przebieg interwencji niewykonywaniem poleceń przez 18-latka.

Gdy po zdarzeniu mężczyzna trafił do szpitala, stwierdzono u niego – co wynika z artykułu – stłuczenie głowy i kręgosłupa piersiowego oraz złamanie palca.

III. STAN PRAWNY

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest działanie na rzecz ochrony praw człowieka. W kontekście niniejszej sprawy, dotyczącej potencjalnego przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy Policji, mogącego stanowić nieludzkie lub poniżające traktowanie, pragniemy poczynić kilka uwag na temat gwarancji wynikających z art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (dalej: *EKPC, Konwencja*).

Na wstępie podkreślenia wymaga, że art. 3 EKPC, stanowiący o zakazie tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania, jak podkreśla M.A. Nowicki, „zawiera jedną z najbardziej podstawowych wartości demokratycznych społeczeństw”. Przepis ten ma charakter absolutny i nie dopuszcza żadnych wyjątków – nie istnieją okoliczności, które usprawiedliwiłyby uciekanie się do środków wypełniających znamiona tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania². Tym samym wymaga on szczególnie rygorystycznego egzekwowania od państwa.

Obowiązywanie zakazu tortur, nieludzkiego lub poniżającego traktowania jest przy tym niezależne od postępowania osoby nim dotkniętej – użycie siły przez państwo dopuszczalne jest jedynie w zakresie ściśle koniecznym, a wszelkie wykroczenie poza ten zakres stanowi, co podkreśla L. Garlicki, naruszenie art. 3 Konwencji³. Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: *ETPC, Trybunał*) zwraca uwagę w tym zakresie, że „w społeczeństwie demokratycznym niewłaściwe traktowanie nie jest nigdy właściwą odpowiedzią na problemy władz publicznych”⁴. Nie ma też decydującego znaczenia, czy władze wiedziały o przypadkach maltretowania, bo odpowiedzialność państwa za działania jego funkcjonariuszy przybiera w znacznym stopniu charakter obiektywny⁵.

² Zob. M.A. Nowicki, *Wokół Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, LEX 2017, komentarz do art. 3 EKPC; zob. również wyrok ETPC z dnia 15.11.1996 r. w sprawie *Chahal przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 22414/93, § 96.

³ Zob. L. Garlicki [w:] *Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Komentarz*, Legalis 2010, komentarz do art. 3 EKPC; wyrok w sprawie *Chahal...*, § 80; wyrok ETPC z dnia 18.01.1978 r. w sprawie *Irlandia przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 5310/71, § 163.

⁴ Wyrok ETPC z dnia 28.09.2015 r. w sprawie *Bouyid przeciwko Belgii*, skarga nr 23380/09, § 108.

⁵ Wyrok ETPC w sprawie *Irlandia...*, § 159.

Oceniając, czy dane działanie realizuje znamiona określone w art. 3 EKPC należy mieć na uwadze, że nie jest konieczne występowanie elementu premedytacji, ani też zorientowanie brutalności na – przykładowo – wymuszenie zeznań czy „ukaranie” ofiary. Jeżeli jednak element taki występuje, stanowi dodatkowy argument na rzecz stwierdzenia naruszenia art. 3 Konwencji⁶. Trybunał stoi na stanowisku, że każdy przejaw zastosowania siły fizycznej musi zostać usprawiedliwiony przez państwo⁷. Usprawiedliwienie to musi opierać się na ocenie proporcjonalności. Mając powyższe na uwadze, stwierdzić trzeba, że żaden element brutalności nie może znajdować uzasadnienia w ogólnych obyczajach postępowania funkcjonariuszy. Trybunał podkreśla przy tym, że „w przypadku osoby pozbawionej wolności, lub, bardziej ogólnie, mającej do czynienia z funkcjonariuszami organów ścigania, jakiegokolwiek odwołanie się do siły fizycznej, które nie jest niezbędne, stanowi ingerencję w poszanowanie jej godności i co do zasady stanowi naruszenie art. 3 Konwencji”⁸.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie podkreślić, że, zgodnie ze standardami Konwencji, władze krajowe nie tylko mają obowiązek powstrzymać się od stosowania tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, ale i odpowiednio zareagować na doniesienia o takim naruszeniu – każde pojawienie się zarzutu maltretowania zobowiązuje władze krajowe do przeprowadzenia śledztwa mającego na celu ustalenie faktów i ukaranie ewentualnych sprawców⁹.

Śledztwo takie, jak wynika z ugruntowanego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, powinno mieć charakter efektywny i doprowadzić do zidentyfikowania i ukarania osób odpowiedzialnych, bowiem „[w] przeciwnym wypadku ogólny, określony w prawie zakaz stosowania tortur, oraz niehumanitarnego i poniżającego traktowania i karania, byłby, pomimo swojego fundamentalnego znaczenia, nieskuteczny w praktyce i mógłby prowadzić w niektórych przypadkach do nadużywania swych uprawnień przez organy państwowe”¹⁰.

Europejski Trybunał Praw Człowieka może stwierdzić, że postępowanie nie spełniało wymagań Konwencji, gdy dokonane w nim ustalenia tracą siłę przekonywania. Mając na uwadze powyższe wskazać należy, że dochodzenie musi mieć charakter realny, tzn. sposób jego

⁶ Wyrok ETPC z dnia 28.11.2000 r. w sprawie *Rehbock przeciwko Słowenii*, skarga nr 29462/95, § 75-78; wyrok ETPC z dnia 10.03.2009 r. w sprawie *Turan Cakir przeciwko Belgii*, skarga nr 44256/06, § 60-61; wyrok ETPC z dnia 12.04.2007 r. w sprawie *Dzwonkowski przeciwko Polsce*, skarga nr 46702/99, § 55; wyrok ETPC z dnia 13.01.2009 r. w sprawie *Lewandowski and Lewandowska przeciwko Polsce*, skarga nr 15562/02, § 65.

⁷ Wyrok ETPC z dnia 4.12.1995 r. w sprawie *Ribitsch przeciwko Austrii*, skarga nr 18896/91, § 38.

⁸ Wyrok ETPC *Bouyid...*, § 88.

⁹ Wyrok ETPC z dnia 18.12.1996 r. w sprawie *Aksoy przeciwko Turcji*, skarga nr 21987/93, § 98.

¹⁰ Wyrok ETPC z dnia 12.04.2007 r. w sprawie *Dzwonkowski przeciwko Polsce*, skarga nr 46702/99, § 61.

zorganizowania i prowadzenia musi spełniać pewne wymagania jakościowe, ustalone w orzecznictwie ETPC. Jak podkreśla Trybunał, oznacza to, że organy państwowe mają zawsze obowiązek dążyć do wyjaśnienia faktów i nie mogą opierać się na pochopnych wnioskach, zmierzających jedynie do zamknięcia śledztwa – muszą za to podejmować wszelkie możliwe i uzasadnione kroki w celu zabezpieczenia materiału dowodowego (włączając w to opinie biegłych lekarzy i zeznania świadków)¹¹. Ponadto z orzecznictwa ETPC wynikają również szczególne wymagania, do których zaliczyć należy m.in.: niezależność organu prowadzącego dochodzenie, szybkość i staranność działania zobowiązanego organu – w tym podjęcie wszelkich rozsądnie wymaganych kroków dla zabezpieczenia dowodów, zeznań świadków i oględzin lekarskich. Konieczne jest ponadto zapewnienie zainteresowanemu udziału w dochodzeniu oraz poddanie działań nadzorowi opinii publicznej¹².

W przypadku, gdy istnieje prawdopodobieństwo, że do użycia siły doszło na tle rasistowskim lub ksenofobicznym, śledztwo musi obejmować również ten wątek. Trybunał podkreśla w tym zakresie, że władze państwowe mają dodatkowy obowiązek podjęcia wszelkich uzasadnionych kroków w celu zdemaskowania wszelkich motywów rasistowskich i ustalenia, czy nienawiść etniczna lub uprzedzenia mogły odegrać rolę w danym przypadku. Odnoszenie się do przypadków czynów motywowanych nienawiścią z pominięciem tego kontekstu w ocenie Trybunału „oznaczałoby przymykanie oczu na specyficzny charakter czynów szczególnie niszczących prawa podstawowe”. Zaniechanie to skutkować może również odpowiedzialnością państwa na gruncie art. 14 EKPC, stanowiącym o zakazie dyskryminacji¹³.

IV. WNIOSKI

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie podkreślić, że z art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka wynika zarówno zakaz stosowania tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karaniania, jak i nakaz odpowiedniej reakcji na doniesienia o naruszeniach tego zakazu. Mając na uwadze powyższe, zdarzenie opisane w publikacji na łamach Gazety Wyborczej Zakopane powinno zostać wyjaśnione w sposób, który odpowiada procedurom wynikającym z art. 3 EKPC.

¹¹ Wyrok ETPC z dnia 28.10.1998 r. w sprawie *Assenov and Others przeciwko Bułgarii*, skarga nr 24760/94, § 102; Wyrok ETPC z dnia 6.04.2000 r. w sprawie *Labita przeciwko Włochom*, skarga nr 26772/95, § 131; Wyrok ETPC w sprawie *Dzwonkowski...*, §§ 61-62.

¹² Zob. L. Garlicki [w:] *Konwencja...*, tamże.

¹³ Wyrok ETPC z dnia 6.07.2005 r. w sprawie *Nachova i inni przeciwko Bułgarii*, skargi nr 43577/98, 43579/98, § 160.

Z tego względu Helsińska Fundacja Praw Człowieka zwraca się z uprzejmą prośbą do Pana Komendanta o zbadanie przedmiotowej sprawy i poinformowanie Fundacji o poczynionych ustaleniach. W szczególności prosimy o informację dotyczącą podstawy zastosowania siły fizycznej wobec 18-latka w sposób opisany w artykule oraz usunięcia z jego telefonu nagrania ukazującego przebieg interwencji.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Łępek Wyner

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
WICEPREZES ZARZĄDU
Piotr Kładoczny
Piotr Kładoczny